

3. Добровольська В.В. Теоретичні передумови дослідження комунікаційного середовища документознавства / В. В. Добровольська // Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері : IV Міжнар. наук.-практ. конф., 02-04 квіт. 2014 р. – [Донецьк], 2014. – С. 13–16.
4. Социальные коммуникации (теория, методология, деятельность): слов.-справочник / [авт.-сост. В. А. Ильганаева]. – Х. : КП «Гор. типогр.», 2009. – 391с.

В работе рассмотрены теоретические основы формирования коммуникационной среды документоведения как фактора совершенствования системы подготовки современных специалистов. Проанализированы специализации как средство углубленного развития этой системы и приближения ее к документоведческой практики.

Ключевые слова: документоведение, коммуникационную среду документоведения, подготовка специалистов, специальность, специализации.

It is reviewed theoretical approaches communication sphere of documentation as upgrading system of specialists' training. It is analyzed specializations as an approach of development of this system and its approximation to the documentation practice.

Keywords: documentation, communication sphere of documentation, specialists' training, branch, specialty.

УДК 006.44:025.32=161.2

О. М. Збанацька

**НОВИЙ СТАНДАРТ ДСТУ 3582:2013
«ІНФОРМАЦІЯ ТА ДОКУМЕНТАЦІЯ. БІБЛІОГРАФІЧНИЙ
ОПИС. СКОРОЧЕННЯ СЛІВ І СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ
УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ТА ПРАВИЛА»**

Розглянуто зміст нового стандарту зі скорочення слів і словосполучень українською мовою в бібліографічному описі. Прокоментовано основні зміни, внесені до нього. Охарактеризовано загальні вимоги та правила скорочення слів і словосполучень українською мовою.

Ключові слова: бібліографічний опис, слова, словосполучення, скорочення, стандарти.

З 1 січня 2014 року набув чинності новий стандарт ДСТУ 3582:2013 «Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і

словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила» (Рис. 1). Появу нового стандарту очікували всі інформаційні працівники. Передумови, що склалися в Україні, сприяли його розробці. По-перше, пройшло вже 15 років з моменту набуття чинності попереднього стандарту і він потребував перегляду. По-друге, правила та особливі випадки скорочень слів потребували уточнень. По-третє, у світі спостерігалася тенденція до зменшення кількості скорочуваних слів і словосполучень з метою покращення обміну інформацією між країнами.

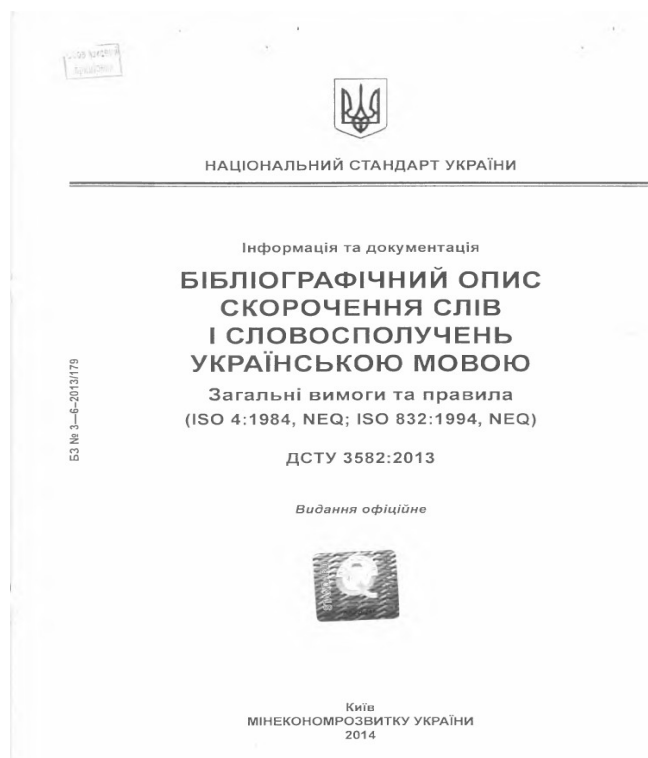

Рис. 1. Обкладинка ДСТУ 3582:2013 «Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила»

Зупинимося на основних змінах, що відбулися у новому стандарті, порівняно з попереднім – ДСТУ 3582–97 «Інформація та документація. Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила».

Назва. Назва скасованого стандарту – «Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила», чинного – «Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила». На нашу думку, нова назва є недосить вдалою. Так, замість словосполучення «бібліографічний опис» потрібно було б зазначити «бібліографічний запис», оскільки біля деяких скорочуваних слів і словосполучень у Додатку А стандарту, зазначено фразу – «скорочують також у заголовку запису», і заголовки є складовою бібліографічного запису, а не бібліографічного опису. Позитивним є те, що у

назві поруч з терміном «слів», з'являється термін «словосполучень», оскільки скороченню підлягають не тільки слова, але й словосполучення.

Передмова. Розробником обох стандартів є Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова». В авторському колективі розробників відбулись зміни: ДСТУ 3582–97 розробляли Л. В. Мухітдінова, Г. М. Пліса, Г. П. Неліпа, О. Б.Зубарева [2, с.ІІ]; ДСТУ 3582:2013 – Н. Петрова (науковий керівник), Г. Пліса, Т. Жигун [1, с.ІІ].

ДСТУ 3582–97 було затверджено і введено в дію наказом Держстандарту України від 4 липня 1997 р. № 391 [2, с.ІІ], ДСТУ 3582:2013 – прийнято та надано чинності наказом Мінекономрозвитку України від 22 серпня 2013 р. № 1010 [1, с.ІІ].

У передмовах до стандартів зазначено (Табл. 1):

Табл. 1

ДСТУ 3582–97	ДСТУ 3582:2013
Цей стандарт відповідає ISO 4:1984 «Документація. Правила скорочення слів у назвах та найменувань публікацій», ISO 832:1994 «Інформація та документація. Бібліографічний опис та посилання. Правила скорочення бібліографічних термінів» [2, с.ІІ]	Цей національний стандарт відповідає ISO 4:1984 Documentation – Rules for the abbreviation of title words and titles of publications (Документація. Правила скорочення заголовків і назв публікацій) та ISO 832:1994 Information and documentation – Bibliographic description and references – Rules for the abbreviation of bibliographic terms (Інформація та документація. Бібліографічний опис та посилання. Правила скорочення бібліографічних термінів) у частині правил скорочення слів.
	Ступінь відповідності – нееквівалентний (NEQ) [1, с.ІІ].
На заміну РСТ УРСР 1743–82	На заміну ДСТУ 3582–97

ДСТУ 3582:2013 було додано фразу «у частині правил скорочення слів», а також зазначено, що він нееквівалентний, тобто не гармонізований з міжнародним.

Зміст. У змісті змінилися формулювання назв розділів, вони стали більш точними.

У сфері застосування стандарту формулювання «вимоги стандарту є обов'язковими для видавців, бібліотек...» [2, с.1] замінено на «стандарт призначено фахівцям...» та «стандарт рекомендовано установам і організаціям...» [1, с.1].

Перелік нормативних посилань оновлено і розширено.

Відбулись зміни у розділі: терміни та визначення понять [2, с.2; 1, с.2]. Їх порівняння представлено у таблиці 2:

Табл. 2

ДСТУ 3582–97	ДСТУ 3582:2013
аналітичний бібліографічний опис Бібліографічний опис складової частини документа	аналітичний бібліографічний опис Бібліографічний опис складової частини документа
бібліографічний опис Сукупність бібліографічних відомостей про документ, наведених за встановленими правилами і призначених для його ідентифікації та загальної характеристики	бібліографічний опис (ДСТУ 2394)
відсікання Скорочування слова відкиданням двох або більше літер в кінці слова	відсікання Скорочування слова вилученням щонайменше двох кінцевих літер
заголовок бібліографічного опису Елемент бібліографічного опису, який містить ім'я індивідуального автора чи найменування колективного автора, чи позначення виду документа, чи уніфіковану назву	заголовок бібліографічного запису Елемент бібліографічного запису, що містить ім'я індивідуального автора, чи назву колективного автора, чи позначку виду документа, чи його уніфіковану назву
	індивідуальний автор Фізична особа, що створює документ (твір) і відповідає за його міст
ініціальна аббревіація Спосіб творення слів з початкових букв та звуків	ініціальне скорочення (аббревіатура) Складноскорочене слово, утворене з перших літер і/або звуків слів словосполучення
	колективний автор (ДСТУ 2394)
область бібліографічного опису Структурна одиниця бібліографічного опису, яка містить один або декілька функціонально або змістовно однорідних елементів бібліографічного опису	зона бібліографічного опису Структурна одиниця бібліографічного опису, що містить один або декілька функційно чи змістовно поєднаних його елементів
	слово (ДСТУ 2392)
	словосполучення (ДСТУ 2392)
стягування Скорочування слова вибіркоким пропусканням приголосних та голосних літер	стягування Скорочування слова вибіркоким вилучанням приголосних і голосних літер

Отже, у ДСТУ 3582:2013 дещо змінилося написання та тлумачення термінів та терміносполучень, додалися нові: «індивідуальний автор», «колективний автор», «слово», «словосполучення». Зокрема, «заголовок бібліографічного опису» замінено на «заголовок бібліографічного запису», а «область бібліографічного опису» – на «зону бібліографічного опису». Стосовно того, який термін вживати «область» або «зона», серед фахівців інформаційної сфери велися дискусії, і єдиний підхід щодо уніфікації в цьому питанні був відсутній. Даний стандарт остаточно закріпив вживання терміносполучення «зона бібліографічного опису».

Правила скорочування слів і словосполучень у бібліографічному описі зазнали незначних змін. Їхній перелік наведено у таблиці 3.

Табл. 3

ДСТУ 3582–97	ДСТУ 3582:2013
4.1 «...Неприпустиме одне скорочення для двох різних за значенням слів» [2, с.2]	4.1 «...Однакове скорочення різних за значенням слів не рекомендовано (крім випадків, поданих у додатку А)» [1, с.2]
<i>Правило було відсутнє</i>	4.3 Скорочення, прийняті для іменників, мають бути такими самими як для прикметників, так і для пасивних дієприкметників, утворених від спільного кореня. <i>Приклади</i> академічний – акад.; академія – акад. видання – вид. виданий – вид. [1, с.3]
4.4.1 Прикметники, що закінчуються на – графічний, – логічний, – номічний, – навчий, скорочують відсіканням частини слова: – афічний, – огічний, – омічний, – авчий [2, с.3]	4.4.1 Прикметники, що закінчуються на: – графічний – логічний – номічний Скорочують відсіканням відповідно: – афічний – огічний – омічний [1, с.3]
<i>Правило було відсутнє</i>	4.11 Спільнокореневі прикметники, що відрізняються лише префіксами, скорочують однаково. <i>Приклади</i> народний – нар. міжнародний – міжнар. карпатський – карпат. закарпатський – закарпат. [1, с.5]
4.13 У географічних назвах, що пишуться через дефіс, відсікають	<i>Правило відсутнє</i>

другу складову частину, якщо вона має закінчення – <i>ський</i>. <i>Приклад</i>: місто Кам'янець-Подільський – м. Кам'янець-Поділ. місто Корсунь-Шевченківський – м. Корсунь-Шевченків. <i>Примітка</i>. Географічні назви, що є складними іменниками та пишуться через дефіс, не підлягають скороченню, напр.: Івано-Франківськ, Михайло-Олександрівка [2, с.5]	
4.14.3 У складних словах, які пишуться разом, скорочують або першу, або останню частину слова чи залишають перші літери слів, які утворюють складне слово. <i>Приклад</i> Мікрофіша – мфіша діафільм – дф відеофонограма – відеофоногр. [2, с.5]	<i>Правило відсутнє</i>

У *Правилах застосовування скорочень слів і словосполучень у бібліографічному описі* вилучено підпункт, що містив інформацію: «Слова, що визначають форму участі осіб у підготовці видання, не скорочують, якщо можливе різне розуміння тексту бібліографічного опису. *Приклад*: Білий цвіт на калині : пісенник (упорядник Г. О. Ніколаєва, а не ... упоряд. Г. О. Ніколаєва (бо можливо, це упорядкування Г. О. Ніколаєва)» [2, с.6]. Натомість до ДСТУ 3582:2013 включено підпункт, в якому зазначено: «За наявності відповідних тлумачень у тексті документа (видання) дозволено застосовувати: специфічні скорочення, не передбачені цим стандартом...» [1, с.6].

Обов'язковий Додаток А «Перелік особливих випадків скорочення слів і словосполучень у бібліографічному описі» значно скоротився. Якщо за ДСТУ 3582–97 можна було скорочувати 720 слів і словосполучень, то за ДСТУ 3582:2013 скорочується тільки 300. Зокрема, назви міст: Дніпропетровськ, Київ, Львів, Москва, Одеса, Санкт-Петербург, Сімферополь, Харків раніше можна було скорочувати, а за новим стандартом – ні.

Отже, новий стандарт ДСТУ 3582:2013 «Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила» має певні недоліки і переваги. Основні

недоліки: назва потребує коригування; нееквівалентність стандарту. Основними перевагами є: уніфікація терміносполучення «зона бібліографічного опису»; розмежування термінів «слово» і «словосполучення»; можливість скорочувати прикметники, похідні від іменників, зазначених у Додатку А; зменшення кількості скорочуваних слів і словосполучень. Нагальною потребою сьогодення є розмежування і розробка двох окремих вітчизняних стандартів: перший – на складання бібліографічних записів, другий – на оформлення бібліографічних посилань. Відповідно й похідні від них стандарти на скорочення слів і словосполучень теж будуть різними.

Список використаних джерел

1. *Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984,NEQ; ISO 832:1994, NEQ) : ДСТУ 3582:2013.* – [На заміну ДСТУ 3582–97 ; Чинний від 2014–01–01]. – К. : Мінекономрозвитку України, 2014. – III, 15 с. – (Національний стандарт України) (Інформація та документація).
2. *Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила : ДСТУ 3582–97.* – [На заміну РСТ УРСР 1743-82 ; Чинний від 1998–07–01]. – К. : Держстандарт України, 1998. – III, 25 с. – (Державний стандарт України) (Інформація та документація).

Рассмотрено содержание нового стандарта по сокращению слов и словосочетаний на украинском языке в библиографическом описании. Прокомментировано основные изменения, в него внесённые. Охарактеризовано общие требования и правила сокращения слов и словосочетаний на украинском языке.

Ключевые слова: библиографическое описание, слова, словосочетания, сокращения, стандарты.

It is reviewed abbreviation of words and word-combinations in Ukrainian language in the bibliographic description of the new standard content. It is commented the main changes, added to. It is characterized general beguilements and rules of Ukrainian language abbreviation word-combinations.

Keywords: bibliographic description, words, word-combinations, abbreviations, standards.